

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Capvt Primvm.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75090)

nuant: quia & terrarum domini, & spiritualia san-
ctæ Ecclesiæ prælati exterioribus officiis honorandi
sunt. Unde & beatus Paulus Apostolus elatos Ro-
manos alloquitur, dicens: *Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum: cui veltigal, veltigal.* Hinc
Apostolorum princeps exhortans, ait: *Subiecti esto-
te omni humana creatura propter Deum, sive regi
tamquam præcellenti, sive ducibus tamquam ab eo
missis.* Spiritualia verò munera rectoribus nostris
tribuimus, quando debitam eis honoris reveren-
tiam offerimus, & ea, quæ præcipiunt, cum ma-
gna devotione servamus. Magna enim munera sunt
reverentia honoris, & humilitas subjectionis: quia
dum rectoribus nostris, & intus per humilitatem sub-
dimur, & per exteriora obsequia foris honoris reve-
rentiam exhibemus, munus eis unum præbemus à
corpore, aliud à corde. Ut ergo superborum typum
insinuet Propheta, non dicit: *Non attulere ei mu-
nus: sed, [non attulere ei munera:]* quia dum electos
prædicatores despiciunt, eis utique honorem à cor-
pore offerre dedignantur, & humilitatem à corde.
Sed cum electi prædicatores subditorum culpam
agnoscunt, aliquando eam statim corrigere incre-
pando gestiunt, aliquando hanc se nosse dissimu-

lant; ut ad eam delendam congruum tempus qua-
rant. Unde & de eodem despecto rege protinus sub-
ditur:

Ille verò dissimulabat se audire.

Subditorum quidem pravitatem audit, qui noscit:
sed audit, & non respondit, immo se audire dissi-
mulat: quia plerumque, causa exigente, nota sub-
ditorum superbia incorrepta deseritur, ut opportu-
niori tempore, quasi cognita, feriat. Quam pro-
fectò Ecclesiasticæ censuræ discretionem bene in hoc
ipso Israël rege agnosimus, si regni tempora, &
acta diversa videamus. Nam rudis adhuc, & novi-
ter ordinatus dissimulare se audire despicientium
verba dicitur, sed confirmato regno super Israël ad
dexteram, & sinistram pugnare, & quocumque se
vertebat, superare perhibetur. Culpa ergo, quæ fe-
riri digna severitate non potest, dissimulanda, non
exponenda est: quia audacius à subiectis delinquitur,
si prælatorum infirmitas agnoscat. Hæc in quarto
hujus operis libro disputata sufficiant, ut per lo-
quendi principium ad exponenda, quæ restant, stu-
dium renovemus.

LIBER QUINTVS.

CAPVT PRIMVM.

UM sacræ hujus historię profundita-
tem asserere in istius operis præfatione
voluissim, in eo potissimum videri
posse asserui, quod scripta fuerit à Prop-
hetis. Ipsi quidem mystica dicere, non
solum verbis, sed etiam rebus consueverant: plana
proferre, sed alta signare. Quia enim per eos Spiritus
sanctus loquebatur, & planum erat, quod ipsi,
velut homines dicebant, sed profundum, & mysti-
cum; quia locutionem hominibus summus & incir-
cumscriptus Spiritus suggerebat. Quia ergo Prophe-
tam Samuelem loquentem exponimus, tantò majori
studio indigemus, quantum ipse in Spiritus sancti
gratia sublimiter assumptus, exteriora dixit, sed in-
teriora vidit. Carnalia plerumque asseruit: sed inti-
ma & spiritualia signavit. Sed quia humano studio
ad divina pervenire impossibile est, non est nobis
confidendum de viribus propriis, sed de dignatione
Spiritus sancti, qui à Redemptore missus, *Replevit
orbem terrarum, & hoc, quod continet omnia, in om-
nibus jam scientiam habet vocis.* Quid ergo jam
idem Propheta de inceptis Israëlitarum gestis exe-
quatur, audiamus.

*Et factum est (inquit) quasi post mensem,
ascendit Naas Ammonites, & pugnare
cepit adversus Iabes Galaad. Dixerunt-
que omnes viri Iabes ad Naas: Habeto
nos federatos, & serviemus tibi. Et res-
pondit ad eos Naas Ammonites: In hoc
feriam vobiscum fedus, ut etiam om-
nium vestrum oculos dextros, ponamque
vos opprobrium in universo Israel.*

Si historia quaeritur, nihil planius dici, nihil faci-
lius potest intelligi. Si verò spiritum sequi volu-
mus, Paulum prius loquentem audiamus, qui ve-
1. Cor. 10. *scripta sunt autem propter nos, in quos fines seculorum
devenerunt.* Esse etiam spiritualia bella insinuat, di-
cens: *Non est nobis colluctatio adversus carnem, &
sanguinem; sed adversus principes, & potestates, ad-
versus spiritualia nequicia in caelestibus.* Cum ergo

Naas ascendere, & pugnare contra Iabes Galaad di-
citur, interiora vitiorum prælia designantur. Quibus
nimirum verbis sacræ historię processus ostenditur,
ut novo regi nova bella moverentur: quæ dum bene
conficeret, strenuitatis suæ gloriam demonstraret.
Quis est ergo iste Naas Ammonites? quæ est Iabes
Galaad? Sed Naas interpretatur, serpens, Iabes, ex-
siccata. De serpente autem in Genesi dicitur: *Quia
callidior erat cunctis animantibus.* Cujus profectò ser-
pentis similitudo si in vitiis quaeritur, quid similis,
quam violentum gastrimargiæ, id est, gulæ motum
invenimus? Luxuriæ quidem motus, furti crimen,
turpis lucri appetitus, iræ impetus: amaritudo secul-
laris tristitiæ, desidia acedia, appetitus vanæ glo-
riæ, tumor superbiæ aperte detestabilis est: gulæ ve-
rò vitium tantò est fraudulentius, quantum & occul-
tius: quia & quasi necessarium suggerit cibum cor-
pori, sed dum abundanter carnem reficit, luxuriæ
gladium in mentem mergit. Suadet quod peccatum
non est; sed unde comestio quasi non peccatum reci-
pitur, inde peccato luxuriæ anima subjugatur. Un-
de & in paradiso ad mulierem gulæ vitio decipien-
dam, serpens venisse ostenditur, qui aliud suggere-
ret, aliud obtineret; ut dum comedenda ostenderet,
improvisam mortem propinaret. Serpens ergo iste
gulæ designat aviditatem: quia & respectu justæ ne-
cessitatis repit, & virus impiæ delectationis spargit.
Bene etiã Ammonites dicitur, qui, populus mœroris,
interpretatur: quia luctum videtur, quod suadet, sed
valde luctuosum erit in æterna damnatione. Popu-
lus autem dicitur: quia gulosis quique pro sollicitu-
dine ventris innumerabilium curarum frequentia
deprimuntur. [*Qui ad Iabes Galaad ascendit:*] quia
in alta abstinentiæ virtute posita justorum corpora
ad ciborum concupiscentiam præcipitare appetit.
Exsiccata quidem rectè caro dicitur, quæ humore
pinguedinis non gravatur. Ad eos quidem Naas af-
cendit, quos exsiccatos videt: quia illis graviora
bella gulæ spiritus ingerit, quos attenuatos jejuniis
agnoscit. Bene autem pugnare cœpisse Naas dicitur:
quia sancti viri gulæ suggestionem non habent in
fœdere amicitie, sed in pugna contrarietatem. Ab-
stinentes enim, quasi cum serpente pugnant, quando
gulæ

gulæ appetitum magna virtute deprimunt, ut veneno luxuriæ non inficiantur. Pugnare quidem gulæ, est esurientia abstinentium corpora ad inordinatam ventris repletionem provocare. Sed perfectos viros gulæ appetitus tentare potest, superare non potest. Bene ergo pugnare cœpisse contra exsiccatam dicitur, non vicisse: quia electi viri desideriorum carnalium impetum sentiunt, sed eisdem desideriis sciunt virtute mentis obfistere, sciunt necessaria per discretionem providere. Sciunt quidem gulæ impetum ferociter insurgentem deprimere: sciunt necessitati corporis alimenta iusta præstare. Hinc namque Doctor egregius dicit: [*Scio manducare, & esurire.*] Manducare quidem & esurire novit, qui & corpus moderatè reficit, & ad immoderatam ciborum perceptionem suggerenti gulæ vitio non consentit. Quare & ad Naas respondentes, dicunt: *Habeto nos fœderatos, & serviemus tibi.* Fœdus quippe à gula petunt, qui vellent carnem pro voto reficere, si in carne nulla possent incitamenta sentite luxuriæ. Quasi dicant: Nos dabimus, quod tibi iustum est, ut tu nobis non inferas, quod iustum non est. Iustum quidem est, ut reficiatur corpus: sed iniquum valde est, ut refecta caro per ardorem libidinis ad contumeliam spiritus excitetur. Fœdus ergo experimus, cum sic favere carni ad ciborum perceptionem volumus, ut à carne nulla luxuriæ mala sentiamus. Sed hoc profectò velle possumus, obtinere non possumus: quia nimirum nos iustam refectionem quasi tributum carni offerimus, sed à carne nobis nulla pacis bona promittuntur. Nam cum auditum mentis ad vitiorum responsa bene dirigimus, hoc profectò in gulæ voce cognoscimus: quia si carnem impinguemus per excrecentem concupiscentiam, cordis cæcitate percitumur. Quare & idem Naas dicit: [*In hoc feriam vobiscum fœdus, ut eruant omnium vestrum oculos dextros.*] Dexter oculus noster est intuitus æternæ claritatis; sinister verò oculus, est concupiscentia carnalis. Dexter ergo oculus eruitur, quando mensea cæcitate percititur, ut ultra ad videnda caelestia non aperiatur. Eruitur quidem oculus, quando à mente reproba sic lumen evellitur, ut radix ei nulla remaneat, de qua redivivum lumen erumpat. Naas ergo dextros oculos fœderatorum suorum eruit, quando gula sic devictis abstinentibus prævalet, ut carnalia sola cupiant, & ultra, quæ solebant amare, non attendant. Et quia quisquis in hac vita projicitur, in futura coram Angelis & electis hominibus condemnatur, subiungitur: [*Ponamque vos opprobrium in universo Israel.*] Tunc quippe reprobi in universo Israel opprobrium ponuntur, quando in extremo examine, coram electis omnibus de perpetratis iniquitatibus erubescunt. Vel in opprobrium in hac vita ponuntur: quia, dum ipsi obcæcato corde mala audacter perpetrarent, sancti viri pro eorum culpis erubescunt. Sed qui turpes videri, avulsis dextris oculis, dedignantur, attendant quod sequitur:

Et dixerunt ad eum habitatores Jabes: Concede nobis septem dies, ut mittamur nuncios ad terminos Israel: & si non fuerit, qui defendat nos, egrediemur ad te.

Qui sunt habitatores Jabes, id est, exsiccatæ, nisi qui castigationem extenuatæ carnis in longo habent usu virtutis? Nam plerique resistere gulæ incipiunt, sed dum fatigari abstinentiæ labore inchoant, ad usum se consuetæ gulositatis inclinant. Velut enim urbem Jabes ingredi, & effici ejus cives appetunt: sed dum exsiccatæ, & esurientis carnis cruciatum non præferunt, fieri ejus habitatores nequaquam possunt. Jabes ergo inhabitant, qui attenuationem corporis per vigorem mentis in jus habent possessionis: & velut exsiccatæ muris ambiuntur, dum per

S. Greg. Tom III.

A id, quòd corpus extenuant, ab ignitis luxuriæ jaculis proteguntur. Qui cum validissimis insurgentibus gulæ stimulis fatigantur, septem diebus inducias experunt: in quibus si auxilia desunt, ad Naas egrediantur. Sed hoc Ammonitarum bellum meliùs exponimus, si in eo deprehensæ carnis infirmitatem intueamur, & sagacitatem cruditiæ mentis. Hanc quoque clariùs videmus, si quod contrarium est, in stultis infirmis subtiliùs attendamus. Nam quidam intra sanctam Ecclesiam devoti per desiderium sunt, sed consuetæ vitiorum debilitate remissi. Possunt quidem bona proponere; sed quia exequi quod proponunt, nequeunt, & à præsentis concupiscentia superantur, & bonum, quod in præsentis deserunt, in vicino tempore se recuperare posse confidunt. Sæpe quidem jejunare disponunt, sed cum consuetà gulâ vincuntur, eo die manducandum judicant, in futuros jejunandum. Cumque gulæ feritas semper eis præsens sit, præsens & desiderium futuræ bonitatis, hoc serpentis fraude agitur, ut bonum, quod proponitur, non inveniatur. Cras enim, quod semper promittitur, numquam reperitur. Sed quia hoc ab illis agitur, quorum mens debilis est, caro fortis, videamus qualiter serpenti illudant illi, quorum mens fortis est, caro autem infirma. Nam de eodem serpente Psalmista ad Dominum dicit: *Draco iste, quem formasti, ad illudendum ei.* Numquam enim convenientiùs vincitur, quàm cum ejus versutia pia fraude superatur. Unde & sapientiæ suæ astutiam beato Job Redemptor impropere, ait: *In oculis, quem quasi habeo, capies eum.* In oculis quippe, quasi habeo serpente cepit, qui ei carnem exhibuit, divinitatem celavit: & dum cepit ille quod appetit, eo tentus, & peremptus est, quod non vidit. Sancti ergo viri, ut hosti illudant, rigorem conversationis in præsentis virtute habent: pro illusione infirmitatis, carni commodum quoddam in futuro promittunt. Nam sæpe ingentia sunt, quæ agunt, sed pro infirmitate carnis semper agere dura, & aspera promittere non presunt. Tantò quidem faciliùs eadem dura sustinent, quantò eorum onera sibi ineffe in perpetua promissione non vident. Sed dum optimè vivunt, & quotidie proficere, & non deficere conantur, illud carnis licitum blandimentum, de quo desperare non possunt, semper carni in futura æstimatione promittunt: sed ei ceptæ afflictionis dolorem infligere nequaquam desunt. Per id ergo, quòd in appetitu suo spes carni relinquunt, quasi ad futurum bonum ejusdem carnis, sui adventus præsentiam spiritus pollicetur. Sed quia solitum continentis rigorem deficiendo non deserit, promissum voluptatis caro habet in futuro, & electa mens virtutis robor in præsentis. Quo in loco notandum est: quia ad Naas egredi sub conditione promittunt, sed urbis mœnibus sine conditione muniuntur: quia abstinentes in eo etiam, quòd secundum carnem infirmi sunt, roborari per divinam misericordiam confidunt. Et quia gulæ vitium decipiendo supplantare gestiunt, dicunt: [*Concede nobis septem dies.*] Quasi enim à gula tempus conceditur, quando eo respectu comprimitur, ut ejus desideriis quandoque serviatur. Quo nimirum dierum spatio Naas egressum ad se obsessorum civium, cives verò Jabes auxilia præstolantur: quia nimirum gulæ appetitus de infirma carne refici appetit, sed electa mens in abstinentiæ virtute roborari. In septem verò diebus auxilia quæruntur, quando contra tentamentorum tenebras omni luce cordis erigimur, quando adversus prava consilia quicquid possumus, invenimus ratione nostra, & lucis radios, quos in nobis non cernimus, de eruditione munimur aliena. Dum enim ad robor nostræ virtutis, perfectorum conversationes aspiciamus, quasi per septem dies auxilia defensionis invenimus. Inducias quidem petimus: quia cum Naas, id est serpente, pugnamus: cujus quòd laren-

Q

tia sunt venena, eò nobis subtiliora sunt quærenda A
consilia. Unde & in universos terminos Israël mitte-
re nuncios se promittunt : quia electi viri ad ædifi-
cationis suæ commodum, omnium videntium
Deum exemplis adjuvantur. Sed quod dicitur :
[*Si non est, qui defendat, egrediemur ad vos :*]
in electorum voce, non auxiliorum dubitatio, sed
certitudo monstratur. Quasi astutis verbis suadenti
adversario illudentes, verba proferunt, quibus illi
spem tribuant, & sibi fiduciam nequaquam tollant.
Qui enim dicunt : [*Si non fuerit qui defendat, egre-
diemur ad vos :*] quandam exeundi spem tribuunt.
Sed quia illi hoc dicunt, qui de auxilio certi sunt,
hostes suos promittendo decipiunt. Sed ubi jam eam
auxilia inveniantur, exponit, dicens :

*Venerunt ergo nuncij in Gabaa Saul, & lo-
cuti sunt verba hæc, audiente populo, &
levavit omnis populus vocem suam, & fle-
vit. Et ecce Saul veniebat manè sequens
boves de agro, & vidit plorantem popu-
lum, & ait : Quid habet populus, quòd
plorat ?*

Gabaa, ut suprà jam diximus, sublimis interpre-
tatur. Et quia omnium electorum non est æqualis al-
tutudo meritatorum, in Gabaa Saül nuncij venisse per-
hibentur : ut spiritali significatione doceamur, ut
cum validis tentamentis impellimur, ad prædicato-
rum nostrorum consilia recurramus. Sed & flentis
populi afflictione instruiamur ; ut fraternis necessitati-
bus intima mentis compassione jungamur. Saül au-
tem flentem populum vidit, ob quam causam fle-
ret, interrogavit : quia electus doctor subditorum
necessitatem compatiendo suam facit, & hanc reve-
lare appetit. De agro quidem venit : quia à secreto
sui fertilis cordis exit. Manè verò de agro venit :
quia in oriente sibi splendore veri luminis subdito-
rum causas inquirat. Et boves sequitur : quia eum
validi affectus charitatis antecedunt. Quasi enim
duos boves ante se habet, qui & proximis per amo-
rem jungitur, & divina charitate inflammatur, &
inde proximum ordinatè diligit, quia hunc amor
Dei fortiter accendit. Quare & per Moysen Domi-
nus ait : *Non arabis in bove & asino.* Asinus quip-
pe est amor carnalis : quia qui portat quos amat,
quali forte est animal ; & quia inordinatè idem non
pro Deo diligit, lascivum. In bove ergo & asino
arari non potest : quia fructu æternæ mercedis anima
non excolitur, si puritas amoris, quo Deo conjungi-
tur, inordinato proximi amore polluitur. Saül ergo
de agro veniens, boves sequitur : quia electus do-
ctor utrumque affectum charitatis in frugifero cor-
de integrum retinet, ex quibus præparare sibi æter-
næ retributionis uberes fructus potest. Et manè ve-
nit : quia cum ad subditos exit, diem suæ virtutis
aperit. Sed jam cognitis necessitatibus populi, quid
egerit, audiamus. Nam sequitur :

*Et narraverunt ei verba virorum Iabes. Et
insilivit spiritus Domini in Saul, cum au-
disset verba hæc, & iratus est furor ejus
nimis. Et assumens utrumque bovem, caci-
dit in frusta, misitque in omnes terminos
Israel per manus nunciorum, dicens : Qui-
cumque non exierit, secutusque fuerit Saul,
& Samuelem, sic fiet bobus ejus.*

Quid in his verbis dicimus, nisi quia sanctorum
infirmã, & quæ videntur carnalia, non sunt infirma
& carnalia, sed spiritalia, & robusta ? Iræ quippe
nimietatem in religiosis viris reprehendere solemus :
sed ecce Saül, ut irasci nimis potuerit, prius in eum
spiritus Domini insiluit. Quam metuenda sit ergo san-
ctorum ira, cernimus, si insilientem in eos Domini

spiritum cogitamus, si dum illos foris irascentes af-
picimus, commoventem spiritum intus pariter at-
tendamus. Quoties ergo majorum zelo corrigimur,
sub eorum indignatione vehementer possumus pave-
re : si eorum impetum motum sancti Spiritus credi-
mus. Et quia Saül utrumque bovem in frusta concidi-
dit, in omnes terminos Israël misit, minas protulit,
sic omnium bobus fieret, qui se & Samuelem sequi
nolissent : quid aliud insinuat, nisi quia pigriores
quique ad auxilia præbenda proximis, non solum
invitandi, sed cogendi sunt : Unde & statim subjun-
ctum est :

*Invasit ergo timor Domini populum, & egres-
si sunt, quasi vir unus.*

Quia enim proximos sicut nosipfos diligere jube-
mur, recto ordine eis auxilia præbemus, quando ad
hæc exhibenda non timore cogimur, sed amore pro-
vocamur. Cum verò nos effectum hujus debiti amo-
ris perdimus, ad prædicatorum nostrorum zelum
petiènt, ut in fratrum auxilia ex timore confurgamus.
Bene ergo dicitur : [*Invasit timor Domini popu-
lum, & egressi sunt, quasi vir unus :*] quia plerum-
que sumus in amore proximorum tepidi ; sed præla-
torum nostrorum minis erigimur ad statum devo-
tionis, & ex timore bonum opus aggredimur, sed
ex initio timoris, ad vinculum perducimur magnæ
charitatis. Unde & bene timor invasit populum di-
citur, sed quasi vir unus omnes egressi perhibentur.
Quasi vir quippe unus plures non possunt egredi,
nisi qui ad parem conscendunt unitatem dilectio-
nis. Hinc namque & de perfectis discipulis Redem-
ptoris dicitur : *Erant illis cor unum, & anima una.* Sequitur :

*Et recensuit eos in Bezech, fueruntque filio-
rum Israel trecenta millia, virorum au-
tem Juda triginta millia.*

Prius dicuntur filij Israël egressi, deinde à Saül re-
censiti : quia electus prædicator, cum contra occultos
hostes movere subditorum suorum militiam tentat,
prius eorum forte propositum aspiciat, deinde eos in
numero bellatorum ponit. Quasi enim intus sumus,
& recenseri non possumus, quamdiu virtus
nostræ mentis nostris pastoribus occultatur. Et cum
egredimur recensemur : quia cum mentium nostrorum
eis fortitudinem pandimus, nos jam habere so-
cios in spiritali pugna confidunt. Sed cum infirmas
mentes ad propositum boni operis erigere appetunt,
non solum majorum doctrinis nos erudire conantur,
sed etiam minorum electorum exemplis accendere.
Bene ergo filiorum Israël trecenta millia, virorum
autem Juda triginta millia recensita fuisse perhiben-
tur. Tricenarius quippe numerus ad rectitudinem
fidei, & studium pertinet bonæ operationis : quia
nulla sunt præcepta legis, si ad contemplationem
non tendunt summæ Trinitatis. Apter ergo viri Juda
dicuntur, qui triginta millibus continentur : quia
confessionem habent rectæ fidei, & robur bonæ ope-
rationis. Patres autem nostri ejusdem fidei, atque
operationis fuere : sed in contemplatione divinitatis,
quò longè altiùs, quam nos, profecerant, eò & ope-
ra fidei fortiora exhibebant. Quare etiam filiorum
Israel trecenta millia recensentur. Triginta quidem
à tribus, & decem in triginta veniunt : sed in trice-
nario numero tam denarius, quam ternarius sim-
plex est, sed ut usque ad trecentos numeremus, &
denarium tricesies, tricenarium decies multiplica-
mus : quia & si magna est contemplatio, magna sunt
opera subjæctæ plebis, illa tamen, quæ præcesserunt
in patribus nostris, incomparabilia fuerunt. Velut
enim denarius noster numerus decies in illorum per-
fectione glomeratur, dum eorum perfectioni valde
nostra submittuntur. Triginta ergo millia virorum
Juda, & trecenta filiorum Israël nobiscum recensita,

ad pugnandum contra Naas prædicatores ducunt : A
si cum adjuvare tentatos abstinentes subditos vo-
lunt , & fortissimorum patrum eis eximia facta pro-
ponunt & minorum. Israël quidem dicitur Videns
Deum, sive, in quo est Deus : Quod profectò nomen
infirmitas adhuc, aut imperito non convenit.
Quotquot perfectos viros in afflictione carnis, &
contemplatione mentis proferimus, serpentem Naas
tot armatis elidimus. Sed jam obfessos, quibus ver-
bis regis exercitus confortet, audiamus.

*Et dixerunt iis, qui venerant : Sic dicetis
viris, qui sunt Iabes Galaad : Cras erit
vobis salus, cum incaluerit sol.*

Tale fortasse est illud, quod nobis sapientis illius
consilio dicitur : *Si spiritus potestatem habentis ascen-* B
derit super te, locum tuum cito non deserat. Locus
uniuersusque electi est situs bonæ conversationis.

Quando autem permittitur ; impugnans spiritus po-
testatem habere potest : quia impugnare electorum
corda nullatenus posset, nisi hoc dispensatio divina
permitteret. Præcipit ergo, ut locum nostrum non
deseramus : quia si inter tentationum breves tene-
bras fortes sumus, cito divina lux aderit, in cuius
adventu tenebrarum virtus evanescit. Bene ergo di-
citur : [*Cras enim, cum incaluerit sol, erit vobis sa-*
lus.] Sanctorum prædicatorum exhortatio dies est :
quia dum tentata minorum corda tangit, ad spem
victoriæ erigit. Sed hanc nox sequitur : quia etsi di-
vina auxilia sperantur, adhuc tamen irruentes desi-
deriorum carnalium tenebræ non discedunt. Quis
est ergo dies crastinus, nisi divinæ visitationis adven-
tus ? Crastinus enim dies dicitur : quia tentatis ele-
ctis divini auxilij splendor valde vicinus est. Unde
& per Prophetam Dominus dicit : *Ego Deus de vicini-* C
no, & non Deus de longe. Hinc Psalmista dicit : *Pro-*
pe est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate.

Hier. 23. c
Psal. 141. d
Ez. 38. c

Hinc item ipse Dominus reprobittit, dicens : *Ante-*
quam me invocetis, dicam : Ecce, adsum. Dies ergo
primus, lux prædicationis, crastinus divinæ gratiæ
est. Sed notandum, quia dixit : [*Cum incaluerit*
sol.] ut dei claritas obscuritatem sensus illuminet,
& calor Solis accendat amorem cordis ; ut mens bo-
num, quod cupiat, per lucem videat, & quod vi-
det, per calorem mentis concupiscat. Geminum
quippe hoc mentis remedium contra duplum dia-
boli bellum exhibetur. Nam malignus spiritus, ut D
mentes electorum tentando superet, prius tenebras
cogitationum malarum obijcit, deinde concupiscen-
tiarum flammam accendit : quia nisi prius mentem
cæcaverit, ad pravitatem concupiscentiæ non im-
pellit. Electa verò mens dum tentari permittitur,
ejus status in utroque turbatur : quia in tantum
concupiscentiæ molestias sentire potest, in quan-
tum, permittente Deo, cogitationum tenebras ab-
jicere à se non potest. Sed quia à Deo tentari permit-
titur, in adventu ejus gratiæ, ab utroque malo refe-
ratur : dum contra tenebras lucem accipit, & per
calorem advenientis spiritus, abijcit frigus mentis.
Incipit enim videre caelestia, qui levare mentem à
carnalibus non valebat, & quæ amanter aspicit, ar-
denter cupit. Bene ergo dicitur : [*Cras erit vobis sa-*
lus, cum incaluerit sol.] quia si validas antiqui hostis
impugnations viriliter ferimus, divinæ gratiæ cele-
ritate sublevamur ad lucem cordis, & virtutem ma-
gnæ charitatis. Et quia hoc sanctorum prædicatorum
consilium electa subditorum corda granter exci-
piunt, sequitur :

*Venerunt ergo nuntij et annuntiaverunt vi-
ris Iabes. Qui letati sunt.*

Sed etiam promisso sibi auxilio, quid Ammonitis
respondeant audiamus. Nam sequitur :

Et dixerunt : Manè exibimus ad vos, et fa-
S. Greg. Tom. III.

ciatis nobis omne, quod placuerit vobis.

Hoc profectò, quia illi dicunt, qui jam de vicino
auxilio securi sunt, quandam spem hostibus tribuunt,
quos promittendo illudunt. Voce quidem debilita-
tem simulant, sed fortitudinem promissi auxilij intus
servant. Aliud ergo promittunt, aliud credunt. Qui
enim dicebant : [*Cras exibimus ad vos, & facietis*
nobis omne, quod placuerit vobis,] hoc dabant hosti-
bus credere, quòd sic se in eorum manibus trade-
rent, ut facere de eis possent quæcumque voluissent.
Sed qui in diem sequentem venturum regem in
suum auxilium noverant, exire cum eo non ad ho-
stium manus, sed ad interfectionem cogitabant. Se-
cundum spirituale verò sensum serpenti Naas, id
est, gula concupiscentiæ in die suo nostrum exitum
promittimus, sed nos in die nostro ejus acies debel-
lamus. Dies quidem ejus est delectatio corporeæ sa-
turitatis. Qui enim proponit ventrem pro voto re-
plere, quasi diem primum concupiscentiæ dedicat,
& tamen adhuc intus est : quia quandam lucem de-
lectationis proposuit, quam operando non vidit.
Cras ergo exiit, qui hoc lætum, quod carni promi-
sit, & operando & delectando exhibuit. Sed sancti
viri, ut superius dixi, gula illudunt : quia cum ab e-
jus appetitu desperare in perpetuum nequeunt, il-
lud, quod promittunt & non sumunt, quasi in futu-
ra luce delectationis reprobittunt. Coacti quidem
sunt foris nimia fragilitate carnis, & intus induti ro-
bore magnæ charitatis. Per illud quidem, qui appeti-
tibus renunciare nequeunt, quasi exteriori voce
promittunt, quod in intentione non habent. Per il-
lud verò, quia de divino securi sunt, aliud proponunt
agere, quam loquuntur infirmitatis voce. In die igitur
suo ad Naas exeunt : quia ad oppugnandum gula
concupiscentiæ, per lucem superni auxilij progredi-
untur, & visitati supernâ gratiâ, jam contra om-
nem carnis impetum fortes sunt, qui derelicti ad mo-
dicum, ejus impugnamta timere. Qui profectò
divinæ gratiæ splendor, quia per ora prædicatorum
aliquando minoribus sanctæ Ecclesiæ membris, in-
funditur, sequitur :

*Et factum est, cum venisset dies crastinus,
constituit Saul populum in tres partes, et
ingressus est media castra in vigilia matu-
rina, et percussit Ammon usque dum in-
calesceret sol.*

In partes quidem dividitur populus, ut serpentem
Naas non una acie feriamus. Et quidem in tres partes
dividitur, ut sacra abstinentiæ fructus, & dignitas
ostendatur : quia ad eam, quam manducando perdi-
dimus, sanctæ Trinitatis contemplationem jejunan-
do revocamur. Hinc est enim, quòd legis, & pro-
phetiæ & Evangelij jejunia commendantur. Nam
Moyles ut legem percipere mereretur, bis quadra-
ginta dierum numero jejunavit. Elias ut Jefabel ma-
nus evaderet, quadraginta diebus in unius cibi for-
titudine ad Oreb Dei montem pervenit. Dominus
ac Redemptor noster Jesus Christus per quadraginta
dies in eremo jejunans, nullum omnimodo cibum
sumpsit. In tres ergo partes Saul populum dividit :
quia in exemplum abstinentium, legis, & Propheta-
rum, atque Evangelij jejunia producuntur. Et ve-
niente die crastino, media castra doctor ingreditur :
quia cum divina gratia, quæ ad docendum corda
prædicatorum illuminat, auditorum etiam mentes
irradiat, & ad spem victoriæ potenter levat. In die
igitur crastino doctor triumphatur castra inimico-
rum ingreditur, & aperit, in eisque concupiscen-
tiarum acies potenter ferit. Et quia ipsorum subdito-
rum mentes audiendo proficiunt, in vigilia matutina
rex dicitur castra Ammonitarum ingredi, & usque
dum dies incalcesceret, in eorum caedibus immorari.
Vigilia quidem matutina in Dei aspiratione, est fer-

Exod.
34. d
I. Reg.
19. b

Mat. 4. d

vor solis in ejus plenitudine. Velut enim matutina nobis lux oritur, quando tenebris tentationum depreffi, lucem virtutis ab ore prædicatorum videre incipimus, quam sequamur. Et sol nobis incalcescit, cum per eorum verba mens nostra succenditur, & quasi ferventis solis calore decocta, desiderii inflammatur. Tunc quippe Ammon vehementer caditur: quia vitiatorum populus de nostris sensibus effugatur. Rector igitur, qui in vigilia matutina Ammonitarum castra ingreditur, usque dum incalcescat dies, ab interfectione gladium non recondat: quia tamdiu debet subditorum suorum eruditioni insistere, quamdiu illos aspiciat magnis interni luminis caloribus inflammari. Quo in loco notandum est: quia Naas, id est, serpens Ammonitarum rex esse dicitur: ipse autem Ammon populus mæroris interpretatur. Et quia in hoc serpente gulæ vitium designari diximus, cum Naas percutitur, mæroris populus debellatur: quia ex uno gulæ vitio, innumera vitiorum agmina ad conflictum animæ producuntur. Et cum idem gulæ vitium reciditur, alia multa nobis vitia subjugamus. Unum quidem gulæ vitium est, sed aculei libidinis innumeri sunt, qui præcedentem illum, quasi regem sequuntur. Qui læta quidem suggerunt, sed ad æterni fletus lamenta perducunt. Cum Naas ergo pugnatur, sed mæroris populus caditur: quia cum gulam domamus, libidinum incitamenta perimuntur. Unde benè non ipse Naas, sed Ammon subiectus sibi, id est, populus interfectus asseritur: quia appetitus comestitionis restringendus, non extinguendus est. Sed benè numquam restringitur, si subsequens mæroris populus, id est, turpes motus libidinum non necantur. Contra Naas ergo nobis principale certamen est: quia cum iste superatur, Ammon interficitur: quia libido tunc benè caditur, si ejus principale initium subjugatur. Sed profectus pudicitie quousque procedat, latenter ostenditur per ea, quæ subsequuntur. Nam dicit:

*Reliqui verò dispersi sunt, ita ut nec relinquere-
rentur duo pariter.*

Probatio veræ abstinentiæ non est in attenuatione corporis, sed in perfectione castitatis. Nam benè serpens atteritur, si sic gula restringitur, ut libidinosi motus corporis omnis violentia minuatur. Nam motus illicito carni, quamdiu ipsa caro est, tolli non potest, violentia movendi tolli potest. Non quidem tolli potest carni, quod lex carnis membra non moveat: sed tamen tolli potest carni violentia motionis, ut relinquatur ei motus sed eidem motui omnis delectationis obsecritas auferatur, & simplex motus ille sit, in quo * reliqua libidinis turpitudine non sit. Benè ergo alij in fugam versi perhibentur, quia cum abstinentes quosque divina gratia perfecte remunerat, à corporalibus eorum motibus omnium obsecritatum aculeos tollit: sed eis, ipsos motus naturales deserit, ut tentari semper possint, vinci numquam possint: dum id deserit, quod eis valde displicet, sed sic debilitat quod deserit, ut prævalere victoribus non permittat.

* al
aliqua.

1. Cor. 9. d. Ammonitas quippe percusserat, qui dicebat: *Castigo corpus meum. & servituti subijcio, ne aliis prædicans, reprobus efficiar.* Interfectis etiam aliis, fugitivos interficere non poterat: quia deplorat, dicens: *Vide o a-
liam legem in membris meis repugnantem legi mentis*
Rom. 8. f. *me e.* Item quia debilitatos videbat, qui remanserant, dicit: *Nulla creatura poterit nos separare à charitate Christi.* Quid est ergo, quod deplorat legem inesse membris legi mentis repugnantem, si extinctis aliis, alij in fugam versi sunt: nisi quia perfecti viri hoc ipsum, quod simplices motus carnis contra voluntatem sustinent, vehementer dolent? Vellent quippe sic manere in carne, ut contra mentis voluntatem de carne nulla sustinerent. Quod quidem, quia impossibile est, præmisit dicens: *Velle adjacet mihi, posse autem non invenio. Non enim quod volo bonum, hoc ago, sed quod*

A *odi malum, illud facio.* Quasi dicat: Vellem esse in carne, non ea perfectione, qua perfectus in carne perfectus est, sed sicut Angeli Dei in celo. Sed hoc posse non invenio, quia quamdiu mors peccati absorpta in futura resurrectione non fuerit, illud, quod in me peccatum, inhabitat, movet me contra me. Sed quod extingui peccatum non potest, effugari potest. Motus quippe carnis quasi in fugam vertitur, dum ipsa benè jejunando castigatur. Tandem enim rariùs ac difficiliùs se contra spiritum erigit, quòd sibi eam præsidens spiritus per extenuationem subdit, cum sic eam domat, ut tardè superbiat, citò conquiescat. Sed subtiliter est intuendum, quod dicitur: *[Vt non relinquere-
tur duo pariter.]* Duo quidem remanent, sed pariter non remanent. Duo quidem sunt, cogitatio immunda, & naturalis motus carnis. Ad sanctorum quidem conflictum aliquando immunda cogitatio prævenit, aliquando insurgentem sibi sentiunt legem carnis contra legem mentis: sed qui victores jam sunt, hostes in fugam verfos non timent, si iterum ad pugnam redeunt: quia cum eis pariter pugnare non possunt. Nam cum prava cogitatio obviat, priùs eam abiciunt, quàm de ejus suggestione caro moveatur. Et cum carnis lex membra comovet, lex mentis turpem motum, turpia cogitando nequaquam fovet, & dum alterum abjicit, alterius pugnam nequaquam sentit. Benè ergo de electorum perfecta victoria dicitur, quia: *[Dispersi sunt alij, ut duo pariter ex eis non sint reliqui.]* quia per macerationem corporis tantum proficiunt culmen perfectionis, ut ab eis quidquid à carne, quidquid à mente ingeritur, leviter superetur, dum convenire in pugnam non finitur. Et hæc quidem victoria de omnibus sensibus corporis electi percipiunt, qui obsidentem Naas sibi subicere per abstinentiæ virtutem possunt. Nam resecta caro, & impinguata ad lapsum linguæ, oculorum, auditus, olfactus, & tactus facilis est. Dum ergo illiciti corporalium sensuum motus à gulæ vitio, ad mentis pugnam deducuntur, quasi Ammon populus, Naas regem ad Israëlitarum obsidionem comitatur. Sed dum Naas perfectè vincitur, Ammon & extinguitur ex parte, & ex parte sic in fugam vertitur, ut ex eo duo pariter non inveniantur: quia dum per abstinentiam corpus atterimus, innumeros nostrorum sensuum illicitos motus enervamus, & quos omnino eradicare non possumus, quasi debiles effugamus. Ex quibus duo pariter nobis in pugnam non remanent: quia in oblatione alicujus sensus corporei, non conjungimus sensum mentis. Nam sæpè oculis aspiciamus, sæpè audimus auribus, sæpè tactu, sæpè olfactu percipimus, quæ carnalem animam trahere ad illicitum amorem possunt, sed nostram perfectè carnem macerando victores sumus: quia duos pariter de victis adversariis non videmus. Concupiscenda quidem tunc cernimus, sed oculorum motibus appetitum animæ conjungere devitamus. Sæpè etiam cordi cogitatio illicita obviat, sed victor serpentis, fugitivum motum suum, quem attendit, solum invenit. Ad ea enim, quæ corde acciderent cogitat, aliquem de sensibus corporis per motum illicitum nequaquam levat. Tales quippe sunt, quos Propheta miratur, dicens: *Qui sunt isti, qui ut
nubes volant, & quasi columba ad fenestras suas? Quasi
enim columba ad fenestras suas sunt, qui concupiscenda recipiunt, sed simplicitatem mundi cordis concupiscendo non perdunt: quia vident quæ appetant, sed illicite appetere quod cernunt, vitant. Ad hanc profectò victoriam, quia prædicatorum nostrorum exhortatione proficimus, benè per Saül Ammonitarum populus devictus & caesus esse memoratur. Quorum profectò bella non uniformia, sed diversa sunt. Nam aliquando oculos adversarios poterent opprimunt, aliquando falsos fratres sapienter ferunt. Illos intus magna virtute domant, istos foris mira patientia tolerant. Intus per immensa certamina ma-*

Es 60 b

R m 7. d

gnorum triumphorum gloria insignes sunt, sed foris incomparabilibus tantæ mansuetudinis suæ titulis adornantur. Qui ergo internæ victoriæ narrationem cognovimus, qualiter etiam foris vincant, audiamus. Nam sequitur:

Et ait populus ad Samuelem: Quis est, qui dixit: Saül nunc regnabit super nos? Date viros, et interficiemus eos. Et ait Saül: Non occidetur quisquam in die hac: quia fecit Dominus salutem in Israël.

Ad Samuelem quippe Dominus superius dixerat:

Sup. 8. b Non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos. De Saül autem paulo ante dictum est: Quia despexerunt

Sup. 10. d eum, & non attulerunt ei munera. Sed ille abjectus, iste despectus, cæsis jam hostibus consecuta victoria, vociferantem populum audivit: [Date nobis viros, & interficiemus eos.] Possit quidem uterque non inter-

ficiendo, sed consentiendo de inimicis vindicari, sed etiam, quia abjectus fuerat Propheta loquitur, rex despectus favet dicenti: [Non occidetur quisquam:] quia sancti predicatorum nostri majori victoria coronantur, cum adversa proximorum tolerant, quam cum foris hostes expugnant. Unde & vera sapientia in Salomone loquitur, dicens: Melior est sapiens viro forti. Sed norandum, quod dicitur: In die hac. In die quidem victoriæ suæ occidere appetit, qui eos, quos claritate virtutum ad amorem Dei pertrahit, ad nocendum aliis accendit. Vel in die victoriæ occidit: quia ea luce claritatis, qua in venerationem predicatoris adducitur, ad odia eidem doctori detrahentium excitatur. Qui enim odium fravem suum, homicida est. Quia enim de doctrina boni pastoris sic adjuvandi sunt boni, ut tolerentur mali: causa, qua nemo occidendus sit, bene subiungitur: [Quia, inquit, hodie fecit Dominus salutem in Israël.] Sequitur:

Prov. 16. d Dixit autem Samüel ad populum: Venite ea mus in Galgala, et innovemus ibi regnum.

Et perrexit omnis populus in Galgala, et fecere ibi regem Saül coram Domino.

Si ergo omnia eo modo, quo superius in ordinando regem, fiunt, ad sanctæ Ecclesiæ morem deducimus, magna subtilitate ejus rectores ordinantur. Prius quippe Propheta rex eligendus ostensus est, deinde quaesitus quasi incognitus: postea etiam sorte inventus, domi absconditus, revelatus à Domino, à populo sublati, & in regiam dignitatem ab omnibus receptus est. Quid est ergo, quod adhuc in Galgala tenditur, ut illic regnum innovetur? Sed magna discretione rex quaeritur, & invenitur, quia altissima sunt Ecclesiarum negotia, quæ si infirmi, & imperiti suscipiunt, ipsa rerum magnitudine deprimuntur. Attentè ergo & subtilissima investigatione perquiritur, qui tanto culmini præferatur. Qui profectò valde prædicandus est, non cum quaerentium judicio constituitur, sed quando in ipsa dispositione summi ministerij strenuus invenitur. Bene ergo jam triumphante constituto rege dicitur: *Perrexerunt in Galgala, & fecerunt ibi regem Saül coram Domino:* quia cum predicatoris fortitudo cognoscitur, in auditorum suorum mentibus honoratur. In Galgala quidem, id est, rotam imus, quando per sacrum colloquium doctoris nostri operationem discutimus, & cum illic coram Domino regem facimus: quia, quem probabilem cernimus, dignum esse tanto culmine judicamus. Prius ergo dicitur Saül à populo electus, ad extremum rex in Galgala constitutus coram Domino: quia licet multa consilij gravitate in sancta Ecclesia pastor eligatur, utrum sit merito, quod est ordine, non cognoscitur, nisi cum operum fortitudine declaratur. Dicatur ergo non de alio, sed de eo alio, qui magna victoria claruit: *Perrexit*

A omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saül coram Domino,] ut dignitas summi pontificis non constet in ambitione culminis, sed in summa virtutis. Et in Galgala quidem itur, ut judicari de summo loco non audeat, cui scripturæ sacræ abscondita sunt præcepta. Et coram Domino rex constituitur: quia tunc doctor subjectorum suorum devotione colitur, cum ipsi acceptam ejus vitam omnipotenti Domino recognoscunt. De ipsa autem cognitione vitæ, & doctrinæ pastoris sui: quia sæpè non sibi, sed melioribus creditur, bene dicitur populus in Galgala regem coram Domino constituisse: sed idem populus in Galgala, monente Samuele perrexisse. [Eamus, inquit, in Galgala, & innovemus ibi regnum.] Regnum quippe innovatur: quia dum electus prædicator in magna virtute conspicitur, ei nova & recenti devotione auditorum corda submituntur. Unde quasi ostensa regis victoria regnum innovatur, quando cognita magna conversatione doctoris, ipsa auditorum corda splendorem novæ devotionis accipiunt, & per ejus exemplum ad propositum magnæ virtutis excitantur. Sed jam qui in uno internorum prælio triumphos aspeximus, in altero jam pacis tempora mirabili æquitate decursa videamus.

CAPUT II.

Dixit autem Samuel ad universum Israel: Ecce audivi vocem vestram juxta omnia, que locuti estis ad me, & constitui super vos regem: & nunc rex gradiatur ante vos, ego autem senui, & incanui. Porro filij mei vobiscum sunt, itaque conversus coram vobis ab adolescentia mea usque ad diem hanc, ecce præsto sum. Loquimini de me coram Domino, & coram Christo ejus, utrum bovem cujusquam tulerim, aut asinum. Si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus accepi, contemniam illud hodie, restituiamque vobis.

Cum reprobi pastores præfunt, principale eis propositum est in rapina subditorum. Quia enim æternorum bonorum abundantiam aspicere nesciunt, quò præsentia ardentius concipiunt, eò avidius oblata recipiunt, non oblata violenter tollunt. Innocentibus insidiantur, debiles opprimunt, munera accipiunt, juraque pervertunt. De his pastoribus per Prophetam Dominus Judææ improperat, dicens: *Pastores tui lupi vespere, non relinquentes in mane.*

Calumniatores innocentium pariter & oppressores debilium item percutit, dicens: *Si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super illum bellum.*

Quapropter nox eis pro visione erit, & tenebræ pro divinatione. Nam dum iniquitatem cognoscunt, quam faciunt, per audaciam nequissimi operis, cadunt in cæcitatem cordis, ut per amorem, lucem veritatis ultra non videant, per quam à pravitate respiscant. Item munerum acceptionem reprehendit Esaias, dicens: *Omnes diligunt munera, sequuntur re-*

tributiones. Sanctus ergo vir, dum innocentie suæ simplicitatem ostendit, qua meritum altitudine fuerit, sublimis apparuit. Quod quidem virtutis præconium in eò uno ostenditur, ut omnibus electis doctoribus eadem bonitatis conformitas ostendatur. Vitæ quidem innocentiam pro nobis habemus, sed prælationis culmen pro aliis, non pro nobis ascendimus. Per innocentie bonum ad æternam patriam tendimus, per altitudinem prælationis in aliorum custodia vigilamus. In illa virtute securi sumus, istam verò celsitudinem cum magno metu possidemus: quia